

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۴، شماره پیاپی ۱۲

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۵۱۴

<http://jrpp.um.ac.ir>

تحلیل عوامل موثر بر رفتار روستاییان در بکارگیری خدمات آموزشی در استان گیلان

سیدهدایت‌اله نوری^۱ - سیدجابر علویون^{۲*}

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۵/۰۴

صص ۱۶۳-۱۷۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۲/۱۸

چکیده

هدف: هدف مطالعه حاضر، تحلیل عواملی است که در چگونگی به‌کارگیری آموخته‌های خدمات آموزشی مراکز ترویج در امور کشاورزی توسط کشاورزان مؤثر بوده‌اند.

روش: برای جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش ۳۸۴ روستایی با استفاده از فرمول کوکران به عنوان نمونه آماری، از جامعه ۶۲۰ هزار نفری بهره‌برداران تحت پوشش مراکز ۵۹ گانه جهاد کشاورزی استان گیلان انتخاب شدند. این مطالعه از نوع توصیفی همبستگی است و در آن تلاش شده بر پایه مدلی جغرافیایی از نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، کلاس‌های آموزشی در مراکز جهاد کشاورزی گیلان، اولویت‌بندی شوند، همبستگی بین متغیرهای رفتاری با به‌کارگیری خدمات آموزشی محاسبه شود و میزان نقش عوامل رفتاری بر شکل‌گیری رفتار روستاییان با رگرسیون تعیین شود.

یافته‌ها: نتایج نشان داد ۴۱ درصد از کلاس‌های مراکز مربوط به بخش تولیدات گیاهی، ۳۲ درصد در رابطه با کلاس‌های ترویجی و ۲۷ درصد به بخش تولیدات دامی اختصاص داشته است. یافته دیگر بیان‌گر آن است که هنجار ذهنی، نگرش و تأثیرات آموزشی، تا ۴۵ درصد بر به‌کارگیری آموخته‌های عملی روستاییان تأثیر دارد و نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، قادر به پیش‌بینی نیمی از رفتار بوده است؛ اما با اضافه‌شدن عامل کنترل جغرافیایی، رفتار تحت تأثیر متغیر فاصله جغرافیایی (شعاع دسترسی به خدمات ترویجی) و الگوی فضایی در قالب مالکیت قرار می‌گیرد و نقشی مؤثر بر به‌کارگیری عملی آموزش از سوی روستاییان ایفا می‌کنند و میزان تبیین مدل جغرافیایی رفتاری تا ۶۴ درصد افزایش می‌یابد.

راهکارهای عملی: نتایج بر لزوم افزایش شعاع ترویج تحویلی برای روستاهای دورتر از مرکز و اطلاع‌رسانی گسترده‌تر برای حضور عموم روستاییان علی‌الخصوص خرده‌مالکان برای خدمات مشاوره‌ای تأکید دارد.

اصالت و ارزش: شناسایی هنجارها، باورها و نگرش‌های روستاییان و کشاورزان به سازمان‌های دست‌اندرکار مسایل جامعه روستایی کمک می‌کند تا این جوامع را بهتر بشناسند و برنامه‌ریزی مناسب‌تری در ارتباط با آن‌ها ارائه دهند.

کلیدواژه‌ها: کلاس آموزشی ترویجی، مدل‌های جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده، به‌کارگیری آموخته‌های آموزشی توسط روستاییان، استان گیلان.

ارجاع: نوری، س. ه. و علویون، س. ج. (۱۳۹۴). تحلیل عوامل موثر بر رفتار روستاییان در بکارگیری خدمات آموزشی در استان گیلان. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۴(۴)، ۱۶۳-۱۷۶.

<http://jrpp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/45093>

* نویسنده مسؤول: Email: sj.alavion@yahoo.com

www.SID.ir

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

دیدگاه‌های متفاوتی در مورد رفتارشناسی روستایی مطرح شده است. دیدگاهی مبتنی بر انفعال و عقب‌ماندگی روستاییان که در دهه ۱۹۵۰ تحت عنوان «دهقانان بی تفاوت» مطرح و این‌گونه بیان شد که خانوارهای روستایی با توجه به ماهیت ایستای روستا و نایمندی‌های موجود، به تغییرات محیط زندگی شان (اقتصادی، اجتماعی، محیط زیستی) واکنش نشان نمی‌دهند و فاقد تصمیم‌گیری عقلانی و منطقی هستند (بلکاک، هیلر و ساوج^۱، ۲۰۰۳، ص. ۴۷). این دیدگاه متأثر از مکتب نوسازی بود که توسط نظریه‌پردازانی همچون هوسلیتز نیز به آن پرداخته شد و باور بر این بود که برای انتقال جامعه سنتی به مدرن، حذف الگوهای سنتی ضروری است (هوسلیتز^۲، ۱۹۶۰، ص. ۸۳). در دیدگاه دیگر که کلید پیدایش آن به مفهوم «رضایت سایمون» بازمی‌گردد، مفهوم انسان اقتصادی زیر سوال رفت و بیان شد که در تصمیم‌گیری‌های افراد، علاوه بر وضعیت اقتصادی، باید مسائل اجتماعی مردم نیز مورد توجه قرار گیرد (سایمون^۳، ۱۹۵۷، ص. ۵۹). دیدگاه مبتنی بر منطقی و عقلانی‌بودن روستاییان، با بحث منطق اقتصادی در عملکرد دهقان در نظریه شولتز^۴ آغاز شد که منجر به ظهور نظریه حداکثر سود دهقانان در مقابل نظریه دهقانان ریسک-گریز شد (الیس^۵، ۱۹۹۳، ص. ۶۱). به عقیده شولتز کشاورزان و روستاییان نه تنها غیرمنطقی و سرنوشت‌گرا نیستند؛ بلکه حساب‌گرند و با دقت، هزینه و فواید روش‌های گوناگون کشاورزی را ارزیابی می‌کنند (شولتز^۴، ۱۹۷۸، ص. ۹۴). در سال ۱۹۶۸ مایکل لیپتون^۶ تئوری بهینه‌سازی دهقانی را ارائه داد که مبنایی برای مطالعات رفتار خانوار روستایی پس از آن شد (لیپتون^۶، ۱۹۶۸، ص. ۱۱۴).

در اواسط دهه هفتاد میلادی، با پیشرفت روان‌شناسی اجتماعی، نظریه عمل مستدل اولین مدلی بود که وجود رابطه بین نگرش‌ها و رفتار را به‌طور معتبر اثبات کرد. در عین حال، یک رویکرد جدید در مطالعات روستایی به نام جامعه‌شناسی نوین روستایی ظهور کرد که از آن به عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر مطالعات جامعه روستایی در ربع قرن پایانی (قرن بیستم) یاد می‌کنند که بخشی از آن به مسأله جامعه‌شناسی رفتار کشاورزی مربوط می‌شد (باتل^۷، ۲۰۰۱، صص. ۱۸۱-۱۶۵). پیدایش مؤلفه‌های فرهنگی در اواخر دهه هشتاد و نود

میلادی باعث شد رویکرد فرهنگی بر رویکرد رفتاری غالب شود. رویکردی که بر اهمیت مواردی چون زبان، هویت، قومیت و تحلیل گفتمان تأکید داشت (ولنتاین^۸، ۲۰۰۱، صص. ۱۷۲-۱۶۶) و در مقابل، رویکردهای رفتاری از روش‌های پرسش‌نامه-ای و ساختارهای روان‌شناسی برای درک رفتار بهره‌مندی‌برند که لازم بود رویکرد فرهنگی نیز در آن نفوذ یابد (اونتس، موریس و وینتر^۹، ۲۰۰۲، صص. ۳۳۲-۳۱۳). در مجموع، این‌گونه بیان می‌شود که رویکرد رفتاری تحت مکتب نظری خاصی قرار ندارد و مقالاتی که رفتاری نامیده می‌شوند، در رشته‌های مختلفی وجود دارند (بارتن^{۱۰}، ۲۰۰۴، صص. ۳۷۱-۳۵۹).

رویکرد رفتاری در مطالعات کشاورزی رویکردهایی هستند که: (۱) به دنبال درک رفتار کشاورزان‌اند، (۲) بر ساخت‌های روان‌شناختی مانند نگرش‌ها، ارزش‌ها و اهداف تأکید دارند و اطلاعات مربوط به ساختار زمین، موقعیت اقتصادی و غیره را جمع‌آوری می‌کنند (۳) از روش‌های کمی بهره‌مندی‌برند (موریس و پوتر^{۱۱}، ۱۹۹۵، صص. ۶۳-۵۱). به‌طور کلی، چنین رویکردهایی را ترکیبی از عوامل انگیزشی و ویژگی‌های ساختاری اقتصادی در نظر می‌گیرند که اولویت‌های انگیزشی را منعکس می‌کنند (شاکسمس^{۱۲}، ۱۹۹۳، صص. ۴۸۷-۴۶۶). تا قبل از توجه به اهمیت رهیافت‌های مشارکتی، کشاورز عامل محدودکننده فرآیند توسعه تلقی می‌شد؛ ولی با شناخت اهمیت این رهیافت‌ها در بخش کشاورزی، نقش مشارکت افراد محلی در اتخاذ تصمیمات اساسی دوچندان شد (ماینزن، دیگرگوری و مک کارتی^{۱۳}، ۲۰۰۴، صص. ۲۱۴-۱۹۷). رهیافت کشاورز در اولویت، که اولین بار از سوی رابرت چمبرز ارائه شد، سرآغازی بود برای گسترش فرهنگ مشارکت در مقابل دیدگاهی که معتقد بود ماهیت توسعه روستایی از رهیافت بالا به پایین پیروی می‌کند (چمبرز^{۱۴}، ۱۹۹۷، صص. ۶۷-۴۴). در این شرایط برنامه‌ریزی‌های متمرکز، انتقال یک‌طرفه دانش و اطلاعات اهمیت کمتری پیدا می‌کند و به دیدگاه‌ها و نگرش‌های افراد محلی اهمیت خاصی داده می‌شود. بدین لحاظ، با شناسایی جوانب مختلف دیدگاه‌ها، نگرش‌ها، تمایلات و رفتار کشاورزان و افراد محلی، می‌توان درک صحیحی از چگونگی اجرا و مدیریت برنامه‌ها برای رسیدن به بیشترین اثربخشی را داشت. درحقیقت، شناسایی رفتار کلیدی افراد و جایی که نگرش‌ها می‌توانند مؤثر باشند، در موفقیت برنامه‌ها، راهبردها و مقبولیت نوآوری‌ها، مهم به‌شمار می‌رود (آلری، نفزوی و بنجما^{۱۵}، ۲۰۰۷، صص. ۵۸۵-۵۷۳).

روستاییان نقش دارند و برای این منظور، اهداف اختصاصی به این شرح مورد توجه قرار می‌گیرند: (۱) اولویت‌بندی کلاس‌های آموزشی ترویجی (۲) تحلیل همبستگی در تعیین ارتباط متغیرها با به‌کارگیری خدمات آموزشی (۳) تحلیل رگرسیون در تعیین سهم عوامل رفتاری بر تبیین رفتار کاربردی کردن آموزش از سوی روستاییان.

۲.۱. پیشینه نظری تحقیق

در قلمرو جغرافیای ایران مطالعات اندکی در ارتباط با بررسی رویکرد رفتاری در حوزه روستایی صورت پذیرفته است. مقاله «بررسی ادراک محیطی و رفتار در قلمرو مطالعات جغرافیای رفتاری و جغرافیای انسانی معاصر» (بهفروز، ۱۳۷۰، صص. ۷۰-۳۱) جزو نخستین مقالات فارسی در این بخش محسوب می‌شود. مطالعات دیگر در این زمینه شامل: «رویکردهای نوین ایستاری و رفتاری در آموزه‌ها و مطالعات ترویج کشاورزی و توسعه روستایی» (ابدی، حیاتی و حیدری، ۱۳۸۸، صص. ۱۳۶-۱۱۵) و «از رفتارگرایی تا جغرافیای رفتاری» (حمزه، ۱۳۸۸، صص. ۹۷-۷۱) بوده‌اند؛ اما در رابطه با مطالعات رفتاری با استناد به مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده، تحقیقات نسبتاً زیادی انجام گرفته است. در این زمینه می‌توان به این مقالات اشاره کرد: «نگرش و گرایش کشاورزان استان اصفهان به شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی کشاورزی» (براتی، رضانی، مظفرامینی و علی‌بیگی، ۱۳۹۳، صص. ۷۳-۶۳)، «کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده بر پذیرش بازاریابی الکترونیک» (علویون، چیدری و الهیاری، ۱۳۹۳، صص. ۱۲۷-۱۰۷)، «تحلیل رفتار گندم‌کاران قزوین نسبت به طرح مهندسان ناظر گندم» (غیاثوند، میرک‌زاده، و اکبری، ۱۳۹۲، صص. ۳۵-۲۱)، «بررسی تأثیر برنامه آموزشی بر رفتار پیشگیری‌کننده مالاریا در مردان روستایی چابهار» (جدگال، خضاربان، رخشانی، شهرکی‌پور، سپهروند و علیزاده‌سیوکی، ۱۳۹۱، صص. ۲۴۵-۲۳۶)، «کاربست نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده برای پیش‌بینی پذیرش نظام تعاونی شهرستان بویراحمد» (نوری و نوری پور، ۱۳۹۲، صص. ۲۱۲-۱۹۵) و «نگرش مدیران و مالکان بنگاه‌های کوچک و متوسط کشاورزی نسبت به کاربرد فناوری اطلاعات در آموزش‌های زیست‌محیطی استان‌های کرمانشاه و ایلام» (پاپ‌زن، مهدی‌زاده و معتمدی‌نیا، ۱۳۹۱، صص. ۸۸-۷۳).

در دیگر مناطق روستایی جهان تنها از سال ۲۰۱۲ به این سو، عناوین مطالعات بسیاری بر پایه نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌

رویکرد رفتاری در جغرافیا با استفاده از اندیشه‌ها و نظریه‌های روان‌شناسی وارد قلمرو این علم شد. جغرافیای رفتاری در پی کشف نقشه‌های ذهنی مردم و پرده‌برداری از ادراکات آن‌ها درباره مکان‌هاست؛ زیرا ادراک، فرآیندی است که در مرکز هر گونه رفتار محیطی قرار دارد و منبع تمام اطلاعات محیطی است (حمزه، ۱۳۸۸، صص. ۹۷-۷۱). در ارتباط با مکانیسم رابطه ادراک محیطی و رفتار می‌توان این‌گونه بیان کرد (شکل ۱) که در مرحله اول ادراک محیطی رخ می‌دهد. ادراک محیطی اطلاعاتی است که فرد از محیط (انسانی یا طبیعی) دریافت می‌کند و با دخالت عوامل فردی (سن، جنس و غیره) و عوامل محیطی (اجتماعی، اقتصادی و غیره) ارزش‌یابی و تفسیر می‌شود. در مرحله بعد تصاویر و نقشه‌های ذهنی شکل می‌گیرد. سپس، فرآیند تصمیم‌گیری و در نهایت، منجر به رفتار می‌شود (بهفروز، ۱۳۷۰، صص. ۷۰-۳۱).

شکل ۱- مکانیسم ادراک محیطی و رفتار

مأخذ: ترسیم نویسنده‌گان، ۱۳۹۳

در این راستا، آموزش ترویجی را می‌توان علمی کاربردی دانست که هدف آن انتقال دانش و استفاده از آن در کمک به تغییر در رفتار افراد و همچنین، کمک به آن‌ها برای بهبود زندگی و آموختن روش‌های جدید برای بهبود در مشاغل سازمانی است (خان^۶، ۲۰۰۵، ص. ۱۱۵) و کاربرد آن در کشاورزی، علاوه بر گسترش دانش مفید و عملی در زمینه کشاورزی، ایجاد انگیزه و تغییر در رفتار جامعه کشاورز سنتی است (سینگ^۷، ۲۰۰۰، ص. ۵۳).

مطالعه حاضر تلاش دارد در بخش نظری، مرور مختصری بر نظریات رفتاری داشته باشد. به این ترتیب، بعد از معرفی نظریه عمل مستدل (به عنوان اولین نظریه رفتاری)، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده (نظریه تکمیل‌شده عمل مستدل و پراستنادترین نظریه رفتاری‌شناسی) را بررسی می‌کند و در نهایت، مدل جغرافیایی این نظریه معرفی می‌شود. همچنین، در بخش مطالعه میدانی، هدف اصلی، تحلیل متغیرهایی است که در کاربردی کردن آموخته‌های کلاس‌های ترویجی از سوی

استفاده شد. نتایج نشان داد که ساختار جغرافیایی، بخش بزرگی از واریانس باورهای رفتاری و کنترلی را تبیین می‌کند؛ اما برای رفت‌وآمدهای دائمی باورهای اصولی (هنجار ذهنی) تأثیری بر حرکت و جابه‌جایی ندارند و باورهای رفتاری (نگرش) نقش کمتری را در توضیح رفتار عابران تبیین می‌کنند و این باورهای کنترلی هستند که بیشترین سهم را دارند. همچنین، در مطالعه‌ای که در ارتباط با رفتار استفاده از فضای سبز در استرالیا صورت پذیرفت، دو مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده (با سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک‌شده) شرایط روان‌شناختی و مدل جغرافیایی آن که نویسندگان مدل دسترسی جغرافیایی نام نهادند (با سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل جغرافیایی درک‌شده) موقعیت جغرافیایی پارک نسبت به محل سکونت افراد) مقایسه شدند. نتیجه نشان داد مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده، تبیین بهتری از رفتار استفاده افراد از پارک را داشته است؛ به این مفهوم که برای پاسخ‌دهندگان شرایط و امکانات جمعی پارک مهم‌تر از فاصله و دسترسی به آن بوده است (وانگ، براون، لیو و ماتتو^{۲۱}، ۲۰۱۴، صص. ۹۶-۸۵).

۲. روش‌شناسی تحقیق

۲.۱. قلمرو جغرافیایی تحقیق

استان گیلان در شمال ایران و در ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار قرار گرفته است. این استان دارای ۱۶ شهرستان، ۱۰۹ دهستان و بیش از ۲۵۰۰ آبادی است. در ۵۹ دهستان از ۱۰۹ دهستان گیلان، مراکز خدمات ترویج مستقر شده‌اند (شکل ۲). این مراکز (با عنوان سابق مراکز ترویج و خدمات جهاد کشاورزی) که عموماً به نام مراکز خدمات شناخته می‌شوند، به عنوان آخرین سطح سازمانی وزارت‌خانه هستند که با هدف توسعه فعالیت‌های کشاورزی و روستایی از طریق عرضه خدمات فنی، اعتباری، آموزشی و عرضه نهاده در سه دهه گذشته تشکیل شده‌اند.

۲.۲. روش تحقیق

تحقیق حاضر توصیفی همبستگی و جامعه آماری آن شامل کلیه بهره‌برداران کشاورزی (N=۶۲۱۴۵۸) تحت پوشش مراکز ۵۹ گانه ترویج کشاورزی استان گیلان است (جهاد کشاورزی گیلان، ۱۳۹۲). برآورد حداقل حجم نمونه توسط فرمول کوکران صورت گرفت که تعداد ۳۸۴ بهره‌بردار روستایی به دست آمد. نمونه‌گیری به

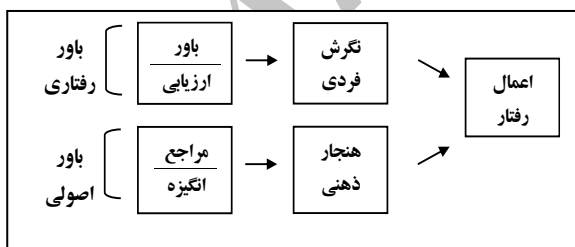
شده به چشم می‌خورد که در ادامه این سطور به مواردی از آن اشاره می‌شود: «ارزیابی پذیرش روستاییان در استقرار انرژی الکتریکی تجدیدپذیر در نواحی روستایی چین» (لیو، وانگ و مل^{۱۸}، ۲۰۱۳، صص. ۱۱۹۶-۱۱۸۷)، «قصد دام‌داران برزیلی در استفاده از مراتع طبیعی بهبود یافته» (برگس، لانسینک، ریبیو و لوتکا^{۱۹}، ۲۰۱۴، صص. ۱۶۳-۱۷۴)، «نگرش دام‌داران هلندی در ارتباط با بهداشت دام» (بروینس، هگوبین، گارفرس و استاسن^{۲۰}، ۲۰۱۳، صص. ۱۱۳-۱۰۳)، «مدل انتخاب محصول زراعی با استفاده از مؤلفه‌های اجتماعی و روان‌شناسی در کشاورزان کره‌ای» (پاپنبرگ و کلنر^{۲۱}، ۲۰۱۴، صص. ۲۳۴-۲۲۷)، «تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده به عنوان مدلی برای پیش‌بینی عملکرد دولتی در توسعه مزارع توربین بادی در استرالیا» (رید، براون، هرستنس، مورگان و پرایس^{۲۲}، ۲۰۱۳، صص. ۷۶-۷۰)، «تمایل کشاورزان به تبدیل خانه‌های سنتی به خانه‌های خورشیدی در مناطق روستایی چین» (لی، لی و وانگ^{۲۳}، ۲۰۱۳، صص. ۸۸۶-۸۸۲)، «آموزش سلامت مواد غذایی و ارزیابی مفهوم شستن دست در میان کشاورزان انگلیسی» (سون و باینز^{۲۴}، ۲۰۱۲، صص. ۴۴۸-۴۳۷)، «نگرش کشاورزان فنلاندی به سمت بهبود رفاه حیوانات در رابطه با پارامترهای تولید دام» (کائوپنن، میکووسالا و والر^{۲۵}، ۲۰۱۲، صص. ۱۵۰-۱۴۲)، «شناخت درک کشاورزی ارگانیک در میان کشاورزان ایرلندی» (لاپل و کلی^{۲۶}، ۲۰۱۳، صص. ۱۹-۱۱)، «نگرش کشاورزان کره جنوبی نسبت به خدمات اکوسیستم در ارتباط با تعیین کاربری کشاورزی زمین» (اسپتود و کلنر^{۲۷}، ۲۰۱۳، صص. ۴۲۹-۴۲۲)، «رفتار دام‌داران شمال اروپا برای تماس با دام‌پزشک و نتایج مثبت بیماری» (اسپتود، لیند، ولف، رینتاکس، ویرتالا و لیندبرگ^{۲۸}، ۲۰۱۳، صص. ۱۲۴-۱۱۴) و «توسعه توربین‌های بادی مزرعه در تصمیم‌گیری‌های تجاری در اسکاتلند» (سارلند و هولستد^{۲۹}، ۲۰۱۴، صص. ۱۱۲-۱۰۲).

در ارتباط با به‌کارگیری داده‌های جغرافیایی در نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، در مطالعه استرامیک و دورینگ^{۳۰} (۲۰۱۲) که بر روی ۳۷۴۱ دانشجو در شهر ماربورگ آلمان انجام شد، نگرش افراد نسبت به طی مسیر خانه به دانشگاه به صورت پیاده‌روی، با دوچرخه، با خودرو شخصی یا با اتوبوس بررسی شد. ابتدا سرعت حرکت به صورت پیاده، دوچرخه و با خودرو ثبت شد، سپس، فاصله و زمان مسیر خانه تا دانشگاه برای هر دانشجو محاسبه و در نهایت، ارتفاع و شیب مسیرها تعیین گشت و از GIS برای ترسیم اطلاعات ترافیکی و توپوگرافی

۳. مبانی نظری تحقیق

۳.۱. نظریه عمل مستدل (TRA)

نظریه عمل مستدل توسط فیشبن و آجزن^{۳۳} (۱۹۷۵) برای درک قصد رفتاری ارایه شد. در این نظریه، قصد انجام یک رفتار خاص توسط عوامل فردی و عوامل اجتماعی تعیین می‌شود (شکل ۴). عامل فردی توسط نگرش و عامل اجتماعی توسط هنجار ذهنی بیان می‌شود. توسعه و آزمون تئوری عمل مستدل مبتنی بر این فرض بوده است که رفتارهای مورد مطالعه تحت کنترل کامل و کاملاً ارادی هستند (مادن، الن و آجزن^{۳۴}، ۱۹۹۲، صص. ۹-۳). بنابراین، در این تئوری، رفتار منحصرأ تحت کنترل قصد رفتاری (نیت و اراده فردی) است، در صورتی که انجام رفتار به مهارت‌ها، منابع و فرصت‌ها نیز نیاز دارد که این مورد در حوزه قابلیت‌های کاربردی تئوری عمل مستدل مورد ملاحظه قرار نگرفته یا احتمالاً به صورت ناقص پیش‌بینی شده است (کنر و آرمیتاژ^{۳۵}، ۱۹۹۸، صص. ۱۴۶۴-۱۴۲۹). به عقیده فیشبن و آجزن^{۳۳} (۱۹۷۵) نگرش به عنوان احساسات مثبت یا منفی (احساسات ارزیابانه) درباره انجام رفتار هدف تعریف شده است. نگرش فردی نسبت به رفتار، حاصل ضرب باورهای نگرش در ارزیابی است. مفهوم ارزیابی تحت پاسخ ارزیابانه نسبت به نتیجه معنا شده است. هنجار ذهنی به فشار اجتماعی درک‌شده توسط فرد برای انجام یا عدم انجام رفتار اشاره دارد. هنجار ذهنی حاصل ضرب مراجع ویژه؛ یعنی دوستان، خانواده، همکاران و دیگر گروه‌هایی که فرد ارتباط نزدیکی با آن‌ها دارد، در انگیزه است (دیویس^{۳۶}، ۱۹۸۹، صص. ۳۱۹-۳۴۰).

شکل ۴- مدل عمل مستدل

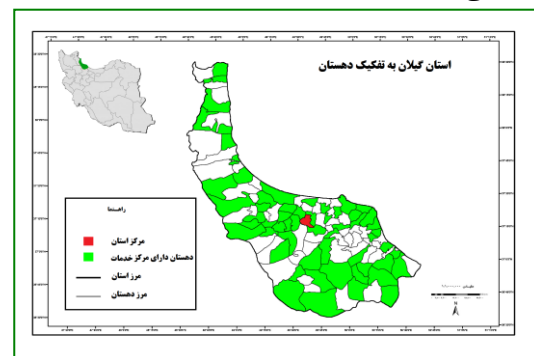
مأخذ: فیشبن و آجزن^{۳۳}، ۱۹۷۵

۳.۲. نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده (TPB)

نظریه عمل مستدل با اضافه‌شدن عامل کنترل رفتاری درک‌شده، به عنوان نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده کامل شد (آجزن^{۳۸}، ۱۹۹۱، صص. ۲۱۱-۱۷۹). بر مبنای این نظریه رفتار فرد با سه عامل هدایت می‌شود (شکل ۵).

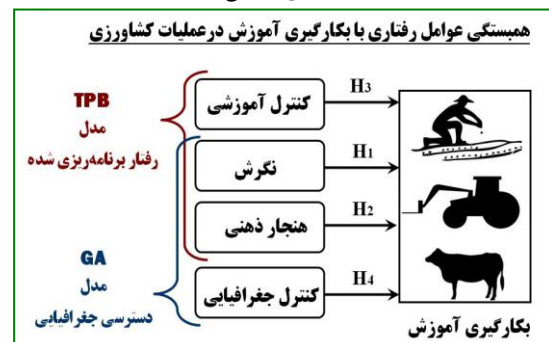
روش طبقه‌ای تصادفی انجام شد. ۴۰ مرکز ترویج که دارای کلاس آموزشی با ظرفیت ۳۰ نفر بودند، انتخاب شدند و در هر مرکز، ۱۰ بهره‌بردار که در کلاس‌های آموزشی شرکت داشته‌اند، به صورت تصادفی انتخاب و پرسش‌نامه در اختیارشان قرار گرفت. توزیع پرسش‌نامه با همکاری کارشناسان مراکز صورت پذیرفت و در ارتباط با روستاییان بی‌سواد، به صورت مصاحبه چهره‌به‌چهره تکمیل شد. پرسش‌نامه در دو بخش اصلی تنظیم شد. در بخش اول، متغیرها در قالب مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده (با سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری) و مدل دسترسی جغرافیایی (با سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل جغرافیایی) قرار گرفتند. در بخش دوم پرسش‌نامه، به اولویت‌بندی کلاس‌های آموزشی مراکز پرداخته شد. این بخش توسط کارشناسان مراکز تکمیل شد.

برای رسیدن به پرسش‌نامه مطلوب، روایی و محتوای آن با نظر رؤسای اداره‌های ترویج شهرستان‌های گیلان تعیین و پس از مصاحبه حضوری، نظرات اصلاحی اعلام‌شده، اعمال شد. پایایی پرسش‌نامه نیز با آلفای کرونباخ ۰/۹۳ محاسبه شد. جهت تحلیل ارتباط معنادار متغیرها با پذیرش از ضرایب همبستگی استفاده شد. همچنین، فرضیه‌های تحقیق نیز توسط رگرسیون تحلیل شدند. مدل مفهومی تحقیق حاضر در شکل (۳) قابل مشاهده است.

شکل ۲- پراکندگی مراکز خدمات ترویج در دهستان‌های گیلان

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

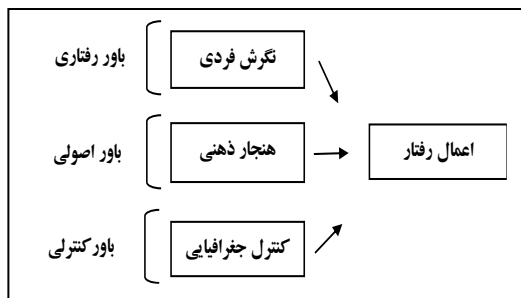
شکل ۳- مدل مفهومی تحقیق

مأخذ: ترسیم نگارندگان، ۱۳۹۳

تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده دارای دیدگاه خرد بوده و بر سطوح فردی متمرکز است، در حالی که از لحاظ جغرافیایی، تأثیر ساختار کلان برای رفتار جابه‌جایی در مکان ضروری است.

۳.۳.۳. مدل دسترسی جغرافیایی (GA)^{۲۲}

در مطالعه‌ای که در ارتباط با رفتار استفاده از فضای سبز در استرالیا صورت پذیرفت، مدلی بنام دسترسی جغرافیایی به‌کاربرده شد که دارای سه عامل بود: نگرش، هنجار ذهنی و کنترل جغرافیایی درک‌شده. در عامل کنترل جغرافیایی درک‌شده، موقعیت جغرافیایی پارک نسبت به محل سکونت افراد سنجیده شد (وانگ، براون، لیو و ماتئو^{۲۳}، ۲۰۱۴، صص. ۹۶-۸۵). در این مدل، برخلاف مدل قبلی که اطلاعات جغرافیایی بر سه عامل رفتاری تأثیرگذار بود، فقط عامل کنترل رفتاری به صورت کنترل جغرافیایی تغییر یافت.

شکل ۷- مدل دسترسی جغرافیایی

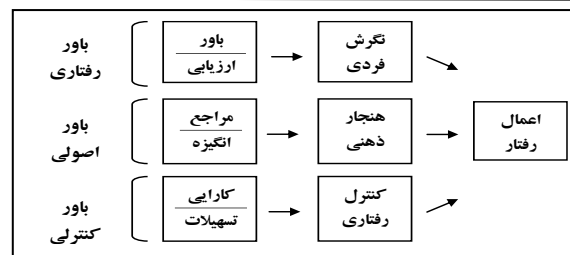
مأخذ: وانگ، براون، لیو و ماتئو^{۲۳}، ۲۰۱۴

۴. یافته‌های تحقیق

از کل ۲۸۴ نفر جامعه نمونه ۸۴/۷ درصد را مردان و ۱۵/۳ درصد را زنان تشکیل می‌دادند. ۳۸ درصد بهره‌برداران زیر ۴۰ سال و ۶۲ درصد بیشتر از ۴۰ سال داشتند و بیشترین فراوانی مربوط به رده ۳۱ تا ۴۰ بود. در مورد تحصیلات، ۱۰/۲ درصد از روستائیان بی‌سواد، ۲۳/۷ درصد دارای تحصیلات ابتدایی در حد خواندن و نوشتن، ۲۵/۳ درصد دارای مدرک سیکل، ۲۶/۲ درصد دیپلم و ۱۴/۵ درصد دارای مدرک دانشگاهی بودند. شغل اصلی نزدیک به ۹۰ درصد بهره‌برداران، شالیکاری بوده است. ۴۴ درصد کمتر از یک هکتار، ۴۰ درصد بین یک تا دو هکتار و ۱۵ درصد بیشتر از دو هکتار زمین در اختیار داشتند. همچنین، ۷۳ درصد پاسخ‌دهندگان برنج رقم هاشمی کشت می‌کردند (جدول ۱).

۴.۱. اولویت‌بندی کلاس‌های آموزشی مراکز ترویج

۴۱ درصد از کلاس‌های تشکیل‌شده مربوط به بخش تولیدات گیاهی، ۳۲ درصد در رابطه با کلاس‌های ترویجی و ۲۷ درصد به بخش تولیدات دامی اختصاص داشته است (جدول ۲). کلاس مبارزه با بیماری‌ها، بالاترین میانگین را در بین دیگر کلاس‌های تشکیل‌شده بخش تولیدات گیاهی و دامی داشته است. در بخش ترویج نیز، کلاس-

شکل ۵- مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده

مأخذ: آجن^{۲۸}، ۱۹۹۱

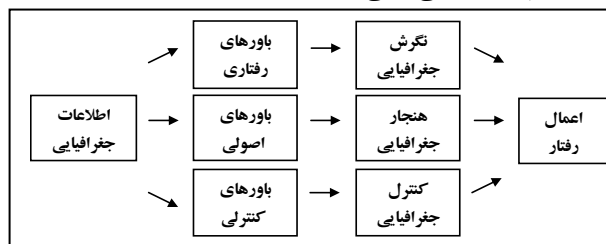
باور اصولی که در هنجار ذهنی نمود پیدا می‌کند و به مفهوم تأثیرپذیری افراد از دیگران (دوستان، خانواده، همکاران و گروه‌های مرجع) درباره انجام رفتار هدف است. باور رفتاری که منجر به نگرش مثبت یا منفی (احساس ارزیابانه) درباره انجام رفتار هدف می‌شود (ماتیزون^{۳۱}، ۱۹۹۱، صص. ۱۹۱-۱۷۲).

باور کنترلی که منجر به کنترل رفتاری درک‌شده می‌شود؛ یعنی اعتماد فرد به توانایی‌هایش در انجام رفتار هدف و میزان دسترسی به منابع مورد نیاز برای انجام رفتار. مفهوم کنترل رفتار درک‌شده دو جزو را شامل می‌شود. جزو اول خودکارآمدی است که بیان‌گر اعتماد فرد به توانایی‌هایش برای انجام رفتار است و جزو دوم، شرایط تسهیل‌کننده که نشان‌دهنده میزان دسترس‌پذیری منابع مورد نیاز (زمان، پول و غیره) برای انجام رفتار هدف است (تیلور و تاد^{۴۰}، ۱۹۹۵، صص. ۱۷۶-۱۴۴).

۳.۳.۳. مدل‌های جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی

۱.۳.۳. رفتار برنامه‌ریزی‌شده جغرافیایی (GeoTPB)^{۴۱}

تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده با داده‌های جغرافیایی به مدل جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده ارتقاء می‌یابد (شکل ۶). به نوشته استرامبک و دورینگ^{۴۰} (۲۰۱۲) در این مدل، باورهای رفتاری تحت تأثیر داده‌های جغرافیایی (متغیرهای ارتفاع، فاصله، شیب، زمان) قرار می‌گیرند تا چگونگی تأثیر ساختار محیطی یک محل خاص در تبیین رفتار جابه‌جایی و حمل‌ونقل مورد بررسی قرار گیرد. برای مثال فردی که در منطقه کوهستانی زندگی می‌کند و رفت‌وآمد وی از جاده‌ای با شیب تند و دارای دره صورت می‌گیرد، به علت موقعیت جغرافیایی نسبت به تردد با دوچرخه نگرشی منفی خواهد داشت.

شکل ۶- مدل جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده

مأخذ: استرامبک و دورینگ^{۴۰}، ۲۰۱۲

های مرتبط با راهاندازی مشاغل خانگی (استخر ماهی و ورمی کمپوست)
رتبه بالاتری را کسب کرده‌اند.

جدول ۱- ویژگی‌های پاسخ‌گویان

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

جنسیت	فراوانی	درصد	نوع بهره‌برداری اصلی	فراوانی	درصد
زن	۵۹	۱۵/۳	شالیکار	۳۲۹	۸۸/۶
مرد	۳۲۵	۸۴/۷	سایر (دامدار، باغدار، زنبوردار ...)	۴۲	۱۱/۴
سن			تحصیلات		
۲۰ تا ۳۰	۱۹	۵/۱	بیسواد	۳۹	۱۰/۲
۳۱ تا ۴۰	۱۲۴	۳۳/۱	خواندن و نوشتن	۹۰	۲۳/۷
۴۱ تا ۵۰	۱۰۳	۲۷/۴	سیکل	۹۶	۲۵/۳
۵۱ تا ۶۰	۱۰۲	۲۷/۲	دیپلم	۹۹	۲۶/۲
۶۰ به بالا	۲۷	۷/۲	کاردانی و کارشناسی	۵۵	۱۴/۵
میزان مالکیت			ارقام کشت‌شده		
کمتر از یک هکتار	۱۴۷	۴۳/۸	هاشمی	۲۷۴	۷۳/۶
بین یک تا دو هکتار	۱۳۵	۴۰/۳	علی کاظمی	۶۷	۱۸/۱
بیش از دو هکتار	۵۳	۱۵/۸	سایر	۳۱	۸/۳

جدول ۲- اولویت‌بندی کلاس‌های آموزشی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

بخش	کلاس آموزشی	میانگین	انحراف معیار	رتبه
تولیدات گیاهی	مبارزه با آفات و بیماری گیاهی	۳/۷۰	۰/۹۰	۱
	مدیریت سموم و کود	۳/۱۷	۱/۰۱	۲
	کشت دوم	۳/۱۱	۱/۱۶	۳
	معرفی ارقام جدید برنج	۲/۹۴	۱/۱۸	۴
	پرورش قارچ خوراکی	۳/۰۵	۱/۱۸	۵
	سرویس تیلر و تراکتور	۲/۵۷	۰/۹۰	۶
	کاهش ضایعات برنج	۲/۵۵	۰/۸۵	۷
	آموزش هرس درختان	۲/۳۹	۰/۸۵	۸
	روش‌های آبیاری	۱/۹۴	۰/۷۸	۹
	مجموع کلاس‌های تولیدات گیاهی	۲/۸۲	درصد از کل کلاس‌ها: ۴۱٪	
تولیدات دامی	مبارزه با بیماری‌های دامی	۲/۸۸	۱/۱۱	۱
	مدیریت گاو‌داری شیری	۲/۸۸	۱/۰۰	۲
	پرورش طیور بومی	۲/۸۲	۱/۰۵	۳
	پرورش زنبور عسل	۲/۷۲	۰/۸۷	۴
	بهداشت دام (جایگاه، تغذیه)	۲/۵۵	۰/۸۳	۵
	پروراندی گوساله	۲/۵۱	۱/۰۷	۶
	مجموع کلاس‌های تولیدات دامی	۲/۷۱	درصد از کل کلاس‌ها: ۲۷٪	
ترویج	آموزش آبی‌پروری	۲/۵۰	۱/۲۲	۱
	آموزش ورمی کمپوست	۲/۴۴	۱/۲۲	۲
	مدرسه در مزرعه (FFS)	۲/۴۲	۱/۱۸	۳
	آموزش زنان روستایی	۲/۳۸	۱/۲۱	۴
	تربیت مددکار و تسهیلگر	۲/۳۳	۱/۱۶	۵
	بازاریابی کشاورزی	۲/۳۳	۱/۰۰	۶
	آموزش حفاظت منابع طبیعی	۲/۰۵	۰/۷۱	۷
	مجموع کلاس‌های ترویجی	۱/۹۴	درصد از کل کلاس‌ها: ۳۲٪	

بار محاسبه رگرسیون صورت پذیرفت. ابتدا، رابطه بین متغیرهای نگرش که همبستگی مثبت آن‌ها تأیید شده بود با به‌کارگیری دانش کشاورزی بررسی شد که معنادار بودن رگرسیون در سطح ۹۹ درصد ($\text{sig: } 0/00$) محاسبه و فرضیه اول تأیید شد و مقدار ضریب تعیین (R^2) نشان داد که ۳۱/۱ درصد تغییرات در رفتار به نگرش روستائیان مربوط می‌شود. در آزمون فرضیه دوم، رابطه متغیرهای هنجار ذهنی با به‌کارگیری دانش محاسبه شد که سطح معناداری ($\text{sig: } 0/03$) بیان‌گر تأیید فرضیه است و ضریب تعیین، عدد ۵/۲ درصد را نشان می‌دهد. فرضیه سوم نیز با سطح معناداری ۰/۰۱ نشان می‌دهد ۸/۷ درصد رفتار به‌کارگیری عملی آموزش، به عامل کنترل آموزشی مربوط می‌شود و در نهایت، در فرضیه چهارم نیز سطح معناداری ($\text{sig: } 0/00$) به دست آمد و ۲۸/۴ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط عامل کنترل جغرافیایی تبیین شد. به این ترتیب، پیش‌بینی رفتار مدیران صنایع در نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، حدود ۴۵ درصد و در مدل جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده، ۶۴ درصد بوده است (جدول ۴). مدل کاربردی کردن دانش کشاورزی در قالب نظریه TPB و GA در شکل (۸) ترسیم شده است.

۲.۴. تحلیل همبستگی در تعیین ارتباط متغیرها با به‌کارگیری خدمات آموزشی

در عامل نگرش، تمامی متغیرها (شش متغیر) همبستگی مثبتی با کاربردی کردن دانش کشاورزی داشته‌اند که شامل تأثیر آموزش بر ارتقای مهارت، تأثیر بر کنترل آفات و بیماری، تأثیر بر افزایش تولید، تأثیر بر ایجاد مشاغل کوچک و خانگی، تأثیر آموزش کارشناسان باتجربه و نگرش مثبت نسبت به مراکز ترویج.

در عامل هنجار ذهنی، متغیرهای تمایل به یادگیری مباحث ترویجی، تأثیر ارتباط و اعتماد به پرسنل مرکز و تأثیر ارتباط با هم محلی‌هایی که قبلاً از آموزش ترویجی بهره برده‌بودند، ارتباط مثبت و معناداری با به‌کارگیری آموزش داشته‌اند. در عامل کنترل آموزشی، دو متغیر تحصیلات و ابزار آموزشی مرکز همبستگی مثبتی با عملی کردن یادگیری‌ها داشتند و در نهایت، در عامل کنترل جغرافیایی، شعاع دسترسی کارشناس به روستایی (سهولت در ترویج تحویلی)، شعاع دسترسی روستایی به کارشناسان (سهولت در دسترسی به خدمات مشاوره) و مالکیت از متغیرهای مؤثر بر رفتار بودند (جدول ۳).

۲.۴. تحلیل رگرسیون در تعیین سهم عوامل رفتاری بر تبیین رفتار کاربردی کردن آموزش

تحلیل رگرسیون، این امکان را فراهم می‌سازد تا با استفاده از متغیر مستقل، تغییرات متغیر وابسته پیش‌بینی شود. در تحلیل حاضر، چهار

جدول ۳- تحلیل همبستگی پیرسون در تعیین ارتباط معنادار متغیرها با به‌کارگیری آموزش در کشاورزی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

عامل	مولفه‌ها	متغیرها	ضریب	معناداری	همبستگی
نگرش	ارزیابی آموزش	تأثیر آموزش بر ارتقاء دانش و مهارت	۰/۵۴	۰/۰۰	مثبت
		تأثیر آموزش بر کنترل آفات و بیماری	۰/۷۵	۰/۰۰	مثبت
		تأثیر آموزش بر افزایش تولیدات کشاورزی	۰/۷۱	۰/۰۰	مثبت
		تأثیر آموزش بر ایجاد مشاغل کوچک و خانگی	۰/۶۱	۰/۰۰	مثبت
		تأثیر آموزش توسط کارشناسان باتجربه	۰/۳۵	۰/۰۱	مثبت
هنجار ذهنی	تمایل به یادگیری	نگرش به تأثیر مثبت آموزشی مراکز بین روستائیان	۰/۳۶	۰/۰۰	مثبت
		تمایل به یادگیری مباحث آموزشی ترویجی	۰/۴۴	۰/۰۰	مثبت
		تأثیر ارتباط و اعتماد به پرسنل مرکز	۰/۲۲	۰/۰۲	مثبت
		تأثیر ارتباط با دیگر مراجعان به مرکز	۰/۴۴	۰/۰۴	مثبت
		تأثیر ارتباط با شرکت کشاورزی مستقر در مرکز	۰/۳۲	۰/۰۸	ندارد
کنترل آموزشی	مکانات آموزشی	تأثیر نگرش مثبت خانواده به خدمات مراکز تحصیلات	۰/۴۱	۰/۲۱	ندارد
		مهارت رایانه و استفاده از CD آموزشی	۰/۱۴	۰/۰۱	مثبت
		مهارت اینترنت و جستجوی مطلب	۰/۲۶	۰/۴۳	ندارد
		دسترسی به بروشور و CD آموزشی	۰/۳۵	۰/۲۴	ندارد
		دسترسی به آموزش کشاورزی از طریق رسانه‌ها	۰/۲۶	۰/۷۳	ندارد
جغرافیایی کنترل	فاصله تا مراکز آموزشی	ابزار آموزشی مرکز (ویدئوپروژکتور و غیره)	۰/۵۶	۰/۰۲	مثبت
		فضای کلاس، سایت‌های ترویجی، مدرسه در مزرعه	۰/۱۱	۰/۶۲	ندارد
		شعاع دسترسی به کشاورز در ترویج تحویلی	۰/۸۳	۰/۰۰	مثبت
		شعاع دسترسی روستایی به مراکز و خدمات مشاوره	۰/۷۸	۰/۰۰	مثبت
		سازمان فضایی حاصل از رفتار روستایی در محیط (شیوه فعالیت زراعی سنتی یا مکانیزه)	۰/۳۲	۰/۷۱	ندارد
الگوی فضایی حاصل از رفتار روستایی در محیط (شیوه توزیع و مالکیت اراضی)	۰/۶۷	۰/۰۰	مثبت		

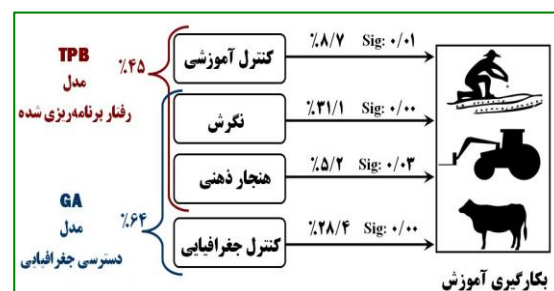
جدول ۴- نتایج فرضیات تحقیق حاصل از تحلیل رگرسیون

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

فرضیه	متغیر مستقل	متغیر وابسته	R ²	F	Sig	تأیید فرضیه
H1	نگرش	به‌کارگیری خدمات آموزشی	٪۳۱/۱	۴۵/۳۶۵	۰/۰۰	بلی
H2	هنجار ذهنی	به‌کارگیری خدمات آموزشی	٪۵/۲	۱۱/۷۹۴	۰/۰۳	بلی
H3	کنترل آموزشی	به‌کارگیری خدمات آموزشی	٪۸/۷	۲۳/۹۱۲	۰/۰۱	بلی
H4	کنترل جغرافیایی	به‌کارگیری خدمات آموزشی	٪۲۸/۴	۱۲/۵۷۱	۰/۰۰	بلی

اما با اضافه شدن عامل کنترل جغرافیایی، رفتار تحت تأثیر متغیر فاصله جغرافیایی (شعاع دسترسی به خدمات ترویجی) و الگوی فضایی در قالب مالکیت قرار می‌گیرد و نقشی مؤثر بر به‌کارگیری عملی آموزش از سوی روستاییان ایفا می‌کنند و میزان تبیین مدل دسترسی جغرافیایی تا ۶۴ درصد افزایش می‌یابد که این نتیجه بر لزوم افزایش شعاع ترویج تحویلی برای روستاهای دورتر از مرکز و اطلاع‌رسانی گسترده‌تر برای حضور عموم روستاییان علی‌الخصوص خرده‌مالکان برای خدمات مشاوره‌ای تأکید دارد. در مطالعه استرامیک و دورینگ^{۲۰} (۲۰۱۲) نیز مدل جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده تبیین بهتری از مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده در تحلیل رفتار جابه‌جایی نشان داد که هم‌سو با نتایج تحقیق حاضر است؛ اما در بررسی‌ای دیگر، مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده از مدل دسترسی جغرافیایی رفتار برنامه‌ریزی‌شده نتایج بهتری منعکس کرد (وانگ، براون، لیو و ماتئو^{۲۱}، ۲۰۱۴، صص. ۹۶-۸۵). که متفاوت با یافته‌های این مطالعه است.

علی‌رغم نتایج متفاوت از مقایسه مدل‌های رفتاری، مروری بر پژوهش‌های صورت‌گرفته، نشان می‌دهد بیشتر مطالعات جدید رفتار روستایی با استناد به نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، انجام شده است و پژوهشگران اروپایی (علی‌الخصوص در بخش علوم دامی) سهم بیشتری را در این زمینه به خود اختصاص دادند. همچنین، مطالعات قابل توجهی نیز در شرق آسیا و استرالیا صورت پذیرفته‌اند که اغلب در ارتباط با به‌کارگیری انرژی‌های نو (بادی و خورشیدی) در مناطق روستایی بوده‌اند. مقالاتی که توسط پژوهشگران کشورمان منتشر شده، حاکی از آن است که علوم پزشکی بیشترین سهم را در به‌کارگیری این نظریه داشته است و در مطالعات روستایی، مقالات بخش ترویج و توسعه کشاورزی، بیشتر به چشم می‌خورد. با این اوصاف، هم‌چنان بخش قابل توجهی از تحقیقات توسعه روستایی و کشاورزی جهان، به ارزیابی سیاست‌های این حوزه اختصاص دارد و به کاربرد عملی و توسعه نظری رویکرد رفتاری توجه کمتری شده است (بارتن^{۲۱}، ۲۰۰۴، صص. ۳۷۱-۳۵۹). نتیجه

شکل ۸- مدل به‌کارگیری خدمات آموزشی از سوی روستاییان

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در اولویت‌بندی کلاس‌های آموزشی ترویجی، بخش تولیدات گیاهی ۴۰ درصد کل کلاس‌ها را به خود اختصاص داده که این امر به دلیل شالیکاربودن مراجعان به مراکز بوده است. در بخش تولیدات گیاهی کلاس‌های مبارزه با آفات و مدیریت سموم، در بخش تولیدات دامی، کلاس‌های مبارزه با بیماری دامی و مدیریت گاو‌داری شیری و در بخش ترویج، آموزش آبی‌پروری و ورمی کمپوست، بالاترین میانگین را به خود اختصاص دادند. تحلیل ساده این نتیجه بیان‌گر دغدغه زارعان، باغ‌داران و دام‌داران استان در ارتباط با بیماری‌های نباتی و دامی بخش مرتب‌بشان و همچنین، تمایل روستاییان در ایجاد شغلی غیر از کشاورزی سنتی برای افزایش درآمد خانوار است.

نتایج نشان داد از بین چهار عامل مورد مطالعه که مؤثر بر به‌کارگیری دانش کشاورزی بودند، عامل نگرش (ارزیابی روستایی از تأثیرات آموزش) بالاترین سهم را به خود اختصاص داده است؛ به‌این معنا که ارزیابی روستاییان از مشاهده نتایج مثبت یادگیری‌هایشان در عملیات کشاورزی، سهمی بیشتر از تأثیر «عامل امکانات و ابزار آموزشی» بر عملی کردن آموخته‌ها داشته است. به این ترتیب، هنجار ذهنی، نگرش و تأثیرات آموزشی، تا ۴۵ درصد بر به‌کارگیری عملی آموخته‌های روستاییان تأثیر داشته و نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده قادر به پیش‌بینی نیمی از رفتار بوده است.

14. Chambers 15. Alary, Nefzaoui and BenJemaa 16. Khan 17. Singh 18. Liu 19. Borges, Lansink, Ribeiro and Lutke 20. Bruijnis, Hogeveen, Garforth and Stassen 21. Poppenborg and Koellner 22. Read, Brown, Thorsteinsson, Morgan and Price 23. Li, Li and Wang 24. Soon & Baines 25. Kauppinen, Mikko Vesala and Valros 26. Lapple & Kelley 27. Espetvedt and Koellner 28. Espetved, Lind, Wolff, Rintakoski, Virtala and Lindberg 29. Sutherland and Holstead 30. Strambach & Doring 31. Wang, Brown, Liu and Mateo-Babiano 32. Theory of Reasoned Action (TRA) 33. Fishbein and Ajzen 34. Madden, Ellen and Ajzen 35. Conner and Armitage 36. Davis 37. Theory of Planned Behavior (TPB) 38. Ajzen 39. Mathieson 40. Taylor and Todd 41. Geographic Theory of Planned Behavior (GeoTPB) 42. Geographic access	یک پژوهش داخلی هم نشان می‌دهد که سهم رویکرد مدیریتی و اقتصادی در مطالعات روستایی کشور، نزدیک به ۶۳ درصد کل مطالعات این حوزه بوده است (نوری و احمدی شاپورآبادی، ۱۳۹۲). با توجه به سیاست‌های جدید توسعه کشاورزی و روستایی، انتظار می‌رود استناد به مطالعات رفتاری افزایش یابد. با این حال، این پرسش مطرح می‌شود که آیا نظریه‌ها و مدل‌های رفتاری فعلی، می‌توانند راه‌حل‌های معتبری را برای پاسخ به این سیاست‌ها ارائه دهند. به طور قطع، این امر نیاز به تفکر و پژوهش بیشتر در حوزه رفتار روستایی دارد و باید تلاش کرد که با استفاده از پیشرفت‌های نظری در رشته روان‌شناسی اجتماعی به تقویت این رویکرد پرداخته شود. یادداشت‌ها 1. Bulcock, Haylor and Savage 2. Hoselitz 3. Simon 4. Schultz 5. Ellis 6. Lipton 7. Buttel 8. Valentine 9. Evans, Morris and Winter 10. Burton 11. Morris and Potter 12. Shucksmith 13. Meinzen-Dick, DiGregorio, and McCarthy

کتاب‌نامه

1. Abadi, B., Hayati, D., & Heidari, M. (1388/2009). Modern approaches of perspective and behavior in agricultural extension and rural development courses and studies. *Journal of Village and Development*, 12(3), 115-136. [In Persian]
2. Agricultural Organization of Gilan province. (1392/2013). *Annual report the harmonious and agricultural extension management*. Rasht: AOGP Publication. [In Persian]
3. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
4. Alary, V., Nefzaoui, A., & BenJemaa, M. (2007). Promoting the adoption of natural resource management technology in arid and semi-arid areas: Modelling the impact of spineless cactus in alley cropping in Central Tunisia. *Agricultural Systems*, 94(2), 573-585.
5. Alaviyon, S. J., Chizari, M., & Alahyari, M. S. (1393/2014). Application of theory of planned behavior on e-marketing adoption by agricultural experts. *Organizational Journal of Resources Management Research*, 4(2), 107-127. [In Persian]
6. Barati, A. A., Ramezani, M., MozaffarAmini, A., & Ali Beigi, A. H. (1393/2014). Isfahan province farmers' attitude and trend to participate in training and extensional courses of agriculture based on Fish ByneModel – Iyzan. *Agricultural Training Management Research Quarterly*, 6(29), 63-73. [In Persian]
7. Behforooz, F. (1380/2001). Studying environmental understanding and behavior in the area of behavioral geographic studies and modern human geography. *Geographic Research Quarterly*, 20(1), 31-70. [In Persian]

8. Borges, J., Lansink, A., Ribeiro, C., & Lutke, V. (2014). Understanding farmers' intention to adopt improved natural grassland using the theory of planned behavior. *Livestock Science*, 169, 163-174.
9. Bruijnijis, B., Hogeveen, H., Garforth, C., & Stassen, E. (2013). Dairy farmers' attitudes and intentions towards improving dairy cow foot health. *Livestock Science*, 155, 103-113.
10. Bulcock, P., Haylor, G., & Savage, V. (2003). *A Review of lessons learnt in enabling people's participation in policy-making processes*. Lessons Learned, In Association with Gramin Vikas Trust (GVT), India.
11. Burton, R. J. F. (2004). Reconceptualising the 'behavioural approach' in agricultural studies: A socio-psychological perspective. *Journal of Rural Studies*, 20, 359-371.
12. Buttel, F. (2001). Some reflections on late twentieth century agrarian political economy. *Sociologia Ruralis*, 41(2), 165-181.
13. Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the last first*. London: Intermediate Technology.
14. Conner, M., & Armitage, C. J. (1998). Extending the theory of planned behavior: A review and avenues for further research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28 (15), 1429-1464.
15. Davis, F. D. (1989). Understanding information technology usage: A test perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
16. Ellis, F. (1993). *Peasant economics. Farm households and agrarian development*. Wye studies in agricultural and rural development (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Publications.
17. Espetved, M., Lind, A., Wolff, C., Rintakoski, S., Virtala, A., & Lindberg, A. (2013). Nordic dairy farmers' threshold for contacting a veterinarian and consequences for disease recording: Mild clinical mastitis as an example. *Preventive Veterinary Medicine*, 108(2), 114-124.
18. Espetved, P., & Koellner, T. (2013). Do attitudes toward ecosystem services determine agricultural land use practices? An analysis of farmers' decision-making in a South Korean watershed. *Land Use Policy*, 31(1), 422-429.
19. Evans, N., Morris, C., & Winter, M. (2002). Conceptualizing agriculture: A critique of post-productivism as the new orthodoxy. *Progress in Human Geography*, 26(3), 313-332.
20. Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
21. Ghiasvand, F., Mirakzadeh, A. A., & Akbari, M. (1392/2013). Analyzing the behavior of wheat farmers of Qazvin province to the plan of wheat supervisor engineers: Applying planned behavior theory. *Journal of Agricultural Extension and Education*, 6(2), 21-35. [In Persian]
22. Hamzeh, F. (1388/2009). From behaviorism to behavioral geography. *Journal of Geographic*, 3(8), 71-79. [In Persian]
23. Hoselitz, B. (1960). *Sociological aspects of economic growth*. Glencoe: Free Publications.
24. Jedgal, Kh. M., Zareban, A., Rakhshani, F., Shahraki Pour, M., Sepehrvand, B., & AlizadehSivaki, H. (1391/2012). The effect of training program based on planned behavior theory on behaviors which prevent from malaria in rural men of Chabahar. *Journal of Research & Health*, 2(2), 245-236 [In Persian]
25. Kauppinen, T., MikkoVesala, k., & Valros, A. (2012). Farmer attitude toward improvement of animal welfare is correlated with piglet production parameters. *Livestock Science*. 143(2). 142-150.
26. Khan, P. M. (2005). *Terminology of extension education*. Agrotech Pub, Academy, New Dehli, India.
27. Lapple, D., & Kelley, H. (2013). Understanding the uptake of organic farming: Accounting for heterogeneities among Irish farmers. *Journal of Ecological Economics*, 88(1), 11-19.
28. Li, X., Li, H., & Wang, X. (2013). Farmers' willingness to convert traditional houses to solar houses in rural areas: A survey of 465 households in Chongqing, China. *Journal of Energy Policy*, 63(1), 882-886.
29. Lipton, M. (1968). The theory of the optimizing peasant. *Journal of Development Studies*, 4(3), 327-351.
30. Liu, W., Wang, C., & Mol, A. (2013). Rural public acceptance of renewable energy deployment: The case of Shandong in China. *Applied Energy*, 102(1), 1187-1196.
31. Madden, T. J., Ellen, P. S., & Ajzen, I. (1992). A comparison of the theory of planned behavior and the theory of reasoned action. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(3), 3-9.
32. Mathieson, K. (1991). Predicting User Intentions: Comparing the Technology Acceptance Model with the Theory of Planned Behavior. *Journal of Information Systems Research*. 2 (3) .173-191.
33. Meinzen-Dick, R., DiGregorio, M., & McCarthy, N. (2004). Methods for studying collective action in rural development. *Agricultural Systems*, 82(3), 197-214.

34. Morris, C., & Potter, C. (1995). Recruiting the new conservationists: farmers' adoption of agri-environmental schemes in the UK. *Journal of Rural Studies*, 11(1), 51-63.
35. Noori, M., & Noorypur, M. (1392/2013). Applicability of a planned behavior for predicting a cooperative system. *Applied Sociology Quarterly*, 51(3), 195-212. [In Persian]
36. Noori, S. H., & Ahmadi Shapoorabadi, M. A. (1392/2013). Rural development strategies in Iran: Analyzing the viewpoints. *Journal of Research and Rural Planning*, 2(4), 93-123. [In Persian]
37. Papzan, A. B., Mehdizadeh, H., & MotamediNia, Z. (1391/2012). Attitude of managers and owners of small and medium agricultural institutes toward applying ICT in environmental education. *Agricultural Extension and Education Reserch*, 5(2), 73-88. [In Persian]
38. Poppenborg, P., & Koellner, T. (2014). A Bayesian network approach to model farmers' crop choice using socio-psychological measurements of expected benefits of ecosystem services. *Environmental Modelling & Software*, 57(1), 227-234.
39. Read, D. L., Brown, R. F., Thorsteinsson, E. B., Morgan, M., & Price, L. (2013). The theory of planned behaviour as a model for predicting public opposition to wind farm developments. *Journal of Environmental Psychology*, 36(1), 70-76.
40. Schlutz, T. W. (1978). *Distortions of agricultural incentives*. Bloomington: Indian University Publications.
41. Shucksmith, M. (1993). Farm household behaviour and the transition to post-productivism. *Journal of Agricultural Economics*, 44(3), 466-478.
42. Simon, H. (1957). *Models of man; social and rational*. New York: John Wiley & Sons Publications.
43. Singh, A.K. (2000). *Agricultural extension: Impact and assessment*. Published by Agrobios (India).
44. Soon, J. M., & Baines, R. N. (2012). Food safety training and evaluation of handwashing intention among fresh produce farm workers. *Food Control*, 23(2), 437-448.
45. Strambach, S., & Doring, L. (2012). Geographic theory of planned behavior (GeoTPB) –an interdisciplinary approach for the explanation of mobility behavior. *Geofocus Marburg*, 5(1), 1-22.
46. Sutherland, L. A., & Holstead, K. L. (2014). Future-proofing the farm: On-farm wind turbine development in farm business decision-making. *Land Use Policy*, 36(1), 102-112.
47. Taylor, S., & Todd, P. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176.
48. Valentine, G. (2001). Whatever happened to the social? Reflections on the 'cultural turn' in British human geography. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 55(3), 166-172.
49. Wang, D., Brown, G., Liu, Y., & Mateo-Babiano, I. (2014). A comparison of perceived and geographic access to predict urban park use. *Cities*, 42(1), 85-96.

Analyzing Effective Factors on Villagers' Behavior to Apply Educational Services in Guilan Province

Seyyed Hedayatollah Nouri¹ - Seyyed Jaber Alavion^{*2}

1- Associate Prof., Geography and Rural Planning, Isfahan University, Isfahan, Iran

2- PhD Candidate, in Geography and Rural Planning, Isfahan University, Isfahan, Iran.

Received: 8 March 2015

Accepted: 26 July 2015

Extended Abstract

1. INTRODUCTION

Behavioral approaches in agricultural studies are approaches which 1. Sseek to understand behavior of farmers, 2. emphasize on psychological constructions such as attitudes, values and goals, and collect data related to the land, economic situation etc., and 3. enjoy quantitative methods. In general, such approaches are considered as a combination of motivational factors and structural features of economy which reflect motivational priorities. Before considering the importance of participatory approaches, a farmer was regarded as a limiting factor in development process but when the importance of these approaches was recognized in the agricultural section, the participatory role of local people turned twice as much in fundamental decision making.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

Theory of Planned Behavior

The theory of planned behavior (TPB) is an extension of the theory of reasoned action (TRA), which has, as its main goals, the prediction and understanding of human behavior. It postulates that individuals' behavioral intentions are determinants of their actual behavior. Behavioral intention in Theory of Planned Behavior (TPB) is a function of three determinants: Attitude, subjective norm, and perceived behavioral control. Attitude refers to an individual's positive or negative feelings about performing the target behavior. TPB predicts that the more favorable an individual evaluates a particular behavior, the more likely it is that he or she will perform that behavior. Subjective norm reflects a person's perception that most people who are important to him think he should or should not perform the behavior in question. The stronger an individual's perception in this field is, the greater the incentive to comply with the others will be. Perceived behavioral control reflects beliefs regarding access to the resources and opportunities needed to perform a behavior. Perceived

behavioral control appears to encompass two components.

Geographic Theory of Planned Behavior (GeoTPB)

The theory of planned behavior with geographic data promotes the Geographic theory of planned behavior.

In this model, behavioral beliefs are affected by geographic data (height, distance, slope, and time variables) in order to study the effect of environmental construction in a specific location on explanation of relocation and transportation behavior. For example, a person who lives in a mountain area and his way of transportation is a road with steep slope beside a valley would have a negative attitude toward bicycling due to the geographic location. Planned behavior theory has a micro perspective and concentrates on individual level; while, geographically, the effect of macro construction is necessary on relocation behavior in a location.

3. METHODOLOGY

The present study is a descriptive correlational study. The samples of the study include all agricultural beneficiaries (N=621458) who are supported by 59-fold centers of agricultural extension of Guilan province. Estimation of the minimum sample volum conducted by Cochran formula and the obtained number of rural beneficiaries was 384. Sampling was conducted by stratified random method. 40 extension services holding training classes and capacity of 30 people were selected. In each center, 10 beneficiaries who participated in training classes were selected randomly to fill out the given questionnaires.

4. DISCUSSION

Articles that have been published by our country's researchers represent that medical sciences have had the most contribution to apply this theory and articles in agricultural extension and development section are more seen in rural studies. However, a considerable section of the world's agricultural and rural development research deals with assessment of

*. Corresponding Author: sj.alavion@yahoo.com

policy in this area while practical application and theoretical development of behavioral approaches have been less considered. Conclusion of a study also shows that, participation of management and economic approach in Iran's rural studies is approximately 63% of the whole studies in this area.

5- CONCLUSION

Results showed that among four factors affecting agricultural knowledge, the factor 'attitude' (rural evaluation of training effects), has the highest participation. It means that, villagers' assessment of positive results of their learning in agricultural operations has more participation than the factor 'educational facilities and tools' on actualizing learning. Thus, subjective norm, attitude and educational effect, influence the practical application of the villager's knowledge up to 45 percent and the theory of planned behavior had been able to predict the half behavior.

However, by adding the factor 'geographic control', behavior would be affected by geographic distance (the area where extension services is available) and spatial sample would be placed at the ownership framework and would play

an important role in practical application of training by villagers; and explanation of geographic planned behavior increases to 64%; thus, This result stressed the need to increase radius deliveries to villages farther from the center and present wider information for the villagers, especially smallholders for consulting services. In addition, in the study conducted by Stranich and Doring (2012) the geographic theory of planned behavior represented a better explanation of planned behavior in analyzing displacement behavior which is in line with the present study. However, in a study by Wang, Brown, Liu and Mateo-Babiano (2014) planned behavior model showed better results than geographic theory of planned behavior which is different from the findings of the present study.

Key words: Extension educational classes, geographic theory of planned behavior (GeoTPB), applying educational learnings by villagers, Guilan province.

How to cite this article:

Nouri, S. H. & Alavion, S. J. (2016). Analyzing effective factors on villagers' behavior to apply educational services in Guilan Province. *Journal of Research & Rural Planning*, 4(4), 163-176.

URL <http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/45093>

ISSN: 2322-2514 eISSN: 2383-2495